

POSTANOWIENIE

Dnia 18 grudnia 2014 r.

Sąd Okręgowy w Gdańsku XV Wydział Cywilny

w składzie następującym:

Przewodniczący: SSO Weronika Klawonn

SSO Ewa Tamowicz

SSO Piotr Kowalski

Protokolant : st. sek. sąd. Magdalena Florian

po rozpoznaniu w dniu 18 grudnia 2014 r. w Gdańsku

na rozprawie

protestu wyborczego J. Z.

z udziałem Komisarza Wyborczego w G. oraz Przewodniczącego Wojewódzkiej Komisji Wyborczej w G.,

postanawia:

protest wyborczy oddalić

UZASADNIENIE

Wnioskodawca J. Z. złożył protest wyborczy przeciwko ważności wyborów do Sejmiku Województwa (...), które odbyły się dnia 16 listopada 2014 r.

Wnioskodawca zarzucił naruszenie:

- 1) Art. 40 § 3 zd. pierwsze kodeksu wyborczego w zw. z art. 40 § 1 kodeksu wyborczego , przez jego niezastosowanie i przeprowadzenie głosowania przy pomocy kart do głosowania , których więcej niż jedna strona była zadrukowana, ewentualnie przy przyjęciu, że głosowanie zostało przeprowadzone przy użyciu więcej niż jednej karty do głosowania , z których każda była zadrukowana po jednej niż więcej stronie;
- 2) naruszenie art. 52 § 2 kodeksu wyborczego w związku z art., 40 § 1 kodeksu wyborczego, przez jego niezastosowanie i wydanie każdemu głosujących wyborców więcej niż jednej karty do głosowania właściwych do przeprowadzenia wyborów,
- 3) naruszenie art. 75 § 1i 2 kodeksu wyborczego przez ich niewłaściwe zastosowanie i sporządzenie przez każdą z obwodowych komisji wyborczych właściwych do przeprowadzenia wyborów - protokołów zawierających nieprawdziwe dane o ilości wydanych kart do głosowania ,
- 4) naruszenie art. 440 § 2 kodeksu wyborczego w związku z art. 459 § 1 kodeksu wyborczego przez ich niewłaściwe zastosowanie i uznanie za nieważne karty do głosowania w Wyborach, na których zaznaczony był więcej niż jeden znak x.

W uzasadnieniu protestu wnioskodawca powołał się na ratio legis przepisu art. 40 § 3 kodeksu wyborczego, który stanowi, że karta do głosowania może być zadrukowana tylko po jednej stronie, zaś wielkość i rodzaj czcionek oraz wielkość kratek przeznaczonych do postawienia znaku x powinny być jednakowe dla oznaczeń wszystkich list i nazwisk kandydatów.

Zdaniem wnioskodawcy ta regulacja ma zapobiegać temu, że wyborca nie zauważy, że na drugiej stronie są wskazane nazwiska innych kandydatów. Poza tym wyborca, nawet wiedząc o tym, że na drugiej stronie znajdują się nazwiska innych kandydatów, może preferować kandydatów z pierwszej strony. Zagłosowanie na kandydata, którego nazwisko znalazło się na kolejnej stronie wymaga większego wysiłku w postaci odwrócenia kartki lub kilku kartek. Broszurowa forma karty do głosowania sprawia, że wyborca może zostać wprowadzony w błąd co do tego, że oddanie prawidłowego i pełnego głosu wymaga od niego postawienia znaku X na każdej zadrukowanej stronie.

Zdaniem wnioskodawcy powyższe zagrożenia są eliminowane przez wymóg zadrukowania karty do głosowania tylko na jednej stronie. Taką samo funkcję spełnia wymów co do wielkości i rodzaju czcionek oraz wielkości kratek.

W ocenie wnioskodawcy zapis mówiący o karcie do głosowania „zadrukowanej tylko po jednej stronie” wyklucza zastosowanie karty do głosowania składającej się w istocie z wielu kart, z których każda jest zadrukowana po jednej stronie.

Sytuacja w prowadzeniu karty do głosowania w postaci broszury miała według wnioskodawcy wpływ na wynik wyborów.

Świadczy o tym ilość głosów nieważnych w wyborach do sejmików województw, która w skali kraju wynosiła 17.93%, i przełamała dotychczasową tendencję malejącą.

Wnioskodawca zwrócił uwagę na to, że dane o ilości głosów nieważnych nie znalazły się w obwieszczeniu Komisarza Wyborczego w G. z dnia 22 listopada 2014 r. o wynikach wyborów do rad na obszarze województwa (...), ani w żadnym obwieszczeniu Komisarza Wyborczych w pozostałych województwach, co stanowi odrębne naruszenie przepisów wyborczych z uwagi na niezgodność obwieszczenia ze wzorem ustalonym w uchwale (...) z dnia 13 listopada 2013 r., który to wzór obejmował te dane.

Zestawienie ogłoszonych wyników wyborów ze wcześniejszymi sondażami wskazuje na wielokrotnie przewyższającą wysokość błędu statystycznego różnicę w wyniku wyborczym (...), czyli partii, której lista znajdowała się na pierwszej stronie karty do głosowania.

W ocenie Sądu zgłoszony przez wnioskodawcę protest wyborczy nie zasługuje na uwzględnienie i orzeczenie o nieważności wyborów do Sejmiku Województwa (...).

Ważność wyborów w okręgu lub wyboru określonej osoby może być zakwestionowana w drodze protestu wyborczego wniesionego do sądu wskazanego w przepisach szczególnych kodeksu wyborczego. Wskazane prawo obywatela do wniesienia protestu oraz do rozpatrzenia protestu przez niezawisły sąd jest jedną z istotniejszych gwarancji demokratycznego procesu wyborczego.

Zgodnie z art. 82 § 3 kodeksu wyborczego protest przeciwko ważności wyborów w okręgu wyborczym lub przeciwko wyborowi posła, senatora, posła do Parlamentu Europejskiego, radnego lub wójta może wnieść wyborca, którego nazwisko w dniu wyborów było umieszczone w spisie wyborców w jednym z obwodów głosowania na obszarze danego okręgu wyborczego.

Wnioskodawca J. Z. jest wyborcą, którego nazwisko w dniu wyborów było umieszczone w spisie wyborców w obwodzie głosowania nr (...) w R.. Jest więc uprawniony do wniesienia protestu wyborczego przeciwko ważności wyborów do Sejmiku Województwa (...).

W myśl art. 82 § 1 kodeksu wyborczego przeciwko ważności wyborów, ważności wyborów w okręgu lub wyborowi określonej osoby może być wniesiony protest z powodu:

- 1) dopuszczenia się przestępstwa przeciwko wyborom, określonego w rozdziale XXXI Kodeksu karnego, mającego wpływ na przebieg głosowania, ustalenie wyników głosowania lub wyników wyborów lub
- 2) naruszenia przepisów kodeksu dotyczących głosowania, ustalenia wyników głosowania lub wyników wyborów, mającego wpływ na wynik wyborów.

Zarzuty wnioskodawcy dotyczyły zasadniczo określonego przez Państwową Komisję Wyborczą wzoru karty do głosowania w postaci broszury.

Podstawowe wymogi karty do głosowania oraz uprawnienie dla Państwowej Komisji Wyborczej do określenia wzoru karty do głosowania zawiera art. 40 kodeksu wyborczego zamieszczony w Rozdziale 6 Przepisy wspólne dla głosowania. Oznacza to, że regulacja dotycząca karty do głosowania stanowi przepis kodeksu wyborczego dotyczący głosowania w rozumieniu powołanego art. 82 § 1 pkt 2) kodeksu wyborczego, a jej naruszenie podlega weryfikacji właśnie w postępowaniu wywołanym wniesieniem protestu wyborczego.

Przesądziwszy pozytywnie kwestię legitymacji wnioskodawcy oraz dopuszczalność protestu Sąd weryfikował jego przesłanki merytoryczne.

Zdaniem Sądu istota zgłoszonego w proteście problemu sprowadzała się do oceny zgodności ustalonego przez Państwową Komisję Wyborczą wzoru karty do głosowania oraz w konsekwencji zastosowanej w wyborach do Sejmiku Województwa (...) karty do głosowania w postaci broszury z art. 40 § 3 kodeksu wyborczego.

Wzór karty do głosowania w wyborach do sejmików województw określała wydana na podstawie kompetencji przyznanej w art. 40 § 5 kodeksu wyborczego uchwała Państwowej Komisji Wyborczej z dnia 28 sierpnia 2014 r. w sprawie wzorów kart do głosowania oraz nakładek na karty do głosowania sporządzonych w alfabecie Braille'a, w wyborach do rad gmin, rad powiatów, sejmików województw i rad dzielnic m.st. Warszawy oraz w wyborach wójtów, burmistrzów i prezydentów miast (M.P. z dnia 28 sierpnia 2014 r. poz. 734)) (wydruk uchwały załączony do kat k. 66 i nast.)

Zgodnie z § 1 ust. 1 pkt 3) oraz ust. 2 w zw. § 2 ust. 8 powołanej uchwały karta do głosowania w wyborach do sejmików województw jest jedną kartą, zadrukowaną jednostronnie, formatu A4 lub składa się z odpowiedniej liczby zadrukowanych jednostronnie, zbroszurowanych i trwale połączonych kart formatu A4. Każda karta na zadrukowanej stronie, w górnej lewej części, opatrzna jest oznaczeniem „Okręg wyborczy nr ... dla wyboru Sejmiku Województwa ...”, a w prawej – oznaczeniem „str... (numer danej strony) z ...(liczba stron)

Dalsze regulacje co do karty do głosowania w wyborach do sejmików województw zawiera § 2 uchwały. I tak:

1. Karta do głosowania w wyborach do:

- 1) rad miast na prawach powiatu - drukowana jest na papierze koloru białego i w prawym górnym rogu ma wycięty otwór o średnicy 8 mm;
- 2) rad powiatów - drukowana jest na papierze koloru żółtego i w prawym górnym rogu ma wycięte dwa umiejscowione w pionie otwory o średnicy 8 mm;
- 3) sejmików województw - drukowana jest na papierze koloru niebieskiego i w prawym górnym rogu ma wycięte trzy umiejscowione w pionie otwory o średnicy 8 mm;
- 4) rad dzielnic m.st. Warszawy - drukowana jest na papierze koloru żółtego i w prawym górnym rogu ma wycięte dwa umiejscowione w pionie otwory o średnicy 8 mm.

2. Przy druku kart, o których mowa w ust. 1 pkt 2-4, dopuszczalne jest użycie papieru koloru białego jednostronnie barwionego na właściwy kolor po stronie zadrukowanej.

3. Pośrodku pierwszej karty, w górnej jej części, umieszczony jest napis "KARTA DO GŁOSOWANIA w wyborach do ..... (nazwa rady/sejmiku) w dniu ....."

4. Listy kandydatów na radnych umieszcza się w kolejności ich numerów.

5. Na jednej karcie umieszcza się tylko jedną listę kandydatów na radnych.

6. Każda lista opatrzona jest oznaczeniem "Lista nr ..." oraz skrótem nazwy komitetu wyborczego, który zgłosił listę. Na liście po oznaczeniu "Kandydaci na radnych" umieszcza się w kolejności liczbę porządkową, po niej kratkę przeznaczoną na oddanie głosu oraz nazwisko i imię - imiona każdego kandydata.

7. Nazwiska kandydatów z tej samej listy umieszcza się:

1) w jednej kolumnie, jeżeli na liście zarejestrowano nie więcej niż 20 kandydatów;

2) w dwóch kolumnach, jeżeli na liście zarejestrowano więcej niż 20 kandydatów; na pierwszej pozycji w drugiej (prawej) kolumnie zamieszcza się nazwisko i imię - imiona kandydata zarejestrowanego na danej liście pod numerem 21.

Sąd na rozprawie w dniu 18 grudnia 2014 r. przeprowadził dowód z oględzin karty do głosowania stosowanej w wyborach do Sejmiku Województwa (...) w dniu 16 listopada 2014 r. znajdującej się w aktach Xv Ns 413/14. Karta odpowiadała wzorowi stanowiącemu załącznik do powołanej uchwały. Składała się z 11 kartek formatu A 4 trwale zbroszurowanych. Każda z nich była koloru niebieskiego, zadrukowana tylko po jednej stronie. Pośrodku pierwszej karty umieszczony był napis:

KARTA DO GŁOSOWANIA

w wyborach do Sejmiku Województwa (...) w dniu 16 listopada 2014 r.

Poniżej znajdował się spis nazwisk kandydatów listy nr(...) Komitetu Wyborczego (...).

Na kolejnych ponumerowanych arkuszach był zamieszczone w kolejności listy pozostałych komitetów wyborczych.

W ocenie Sądu zarówno określony w uchwale z dnia 11 sierpnia 2014 r. wzór karty do głosowania w wyborach do sejmików województw, jak i zastosowana w wyborach do Sejmiku Województwa (...) karta do głosowania pozostawała zgodna z art. 40 § 3 kodeksu wyborczego.

Zgodnie z art. 40 § 3 kodeksu wyborczego karta do głosowania może być zadrukowana tylko po jednej stronie. Wielkość i rodzaj czcionek oraz wielkość kratek przeznaczonych na postawienie znaku "x" powinny być jednakowe dla oznaczeń wszystkich list i nazwisk kandydatów.

W ocenie Sądu uchwała PKW pozwalająca na zastosowanie karty do głosowania, która składa się z odpowiedniej liczby zadrukowanych, zbroszurowanych i trwale połączonych kart formatu A4 nie jest sprzeczna ze wskazywaną przez wnioskodawcę racją regulacji zawartej w art. 40 § 3 kodeksu wyborczego, jaką jest zapobieganie zniekształceniu wyniku wyborów.

Akt wyborczy powinien być aktem świadomym. Karta do głosowania winna przybrać taką postać, aby ów świadomy akt głosowania umożliwić, nie wprowadzając wyborcy w błąd. Wyborca udając się do lokalu wyborczego winien mieć elementarną świadomość co do tego, jakich organów wybory dotyczą oraz jakie są zasady wyboru. W demokratycznym państwie prawa można oczekiwać od obywateli posiadających czynne prawo wyborcze, że swój głos oddadzą z dostatecznym rozeznaniem, mając świadomość tego, komu (liście jakiego komitetu wyborczego) udziela

poparcia. Dlatego też zastosowanie karty do głosowania w formie broszury, w której na każdej ze zbroszurowanych kart umieszczona jest lista tylko jednego wyraźnie oznaczonego komitetu wyborczego, nie może być uznane za determinujące ilość głosów nieważnych, czy dalej wynik wyborów.

Kwestia tego, że w wyborach do sejmików wojewódzkich zgłoszono listy różnych konkurujących ze sobą komitetów wyborczych, często odpowiadającym czołowym partiom politycznym, powinna być faktem notoryjnym dla świadomego wyborcy. Oddanie głosu przez postawienie znaku X przy nazwisku kandydata na różnych listach, nie stanowi świadomego aktu wyborczego i zasadnie uznaje się taki głos za nieważny. Warto podkreślić, że stosowane pouczenie znajdowało się na każdej ze broszurowanych kart karty do głosowania. Jego treść nie pozostawiała wątpliwości. Zastrzeżenie może budzić natomiast wielkość czcionki, która dla osób z nawet niewielką wadą wzroku mogła okazać się trudna do odczytania. Notoryjną praktyką jest jednak udzielanie stosownych wyjaśnień przez członków obwodowych komisji wyborczych. Oczywiście otwarta i pozostawiająca wiele do życzenia pozostaje kwestia edukacji obywatelskiej, ale ten problem nie może być przedmiotem weryfikacji w ramach rozstrzygnięcia o ważności wyborów w postępowaniu wywołanym wniesieniem protestu wyborczego.

Podkreślić, także należy, że broszurowa forma kart do głosowania, wbrew obiegowym, rozpowszechnianym medialnie opiniom, nie była nowością w wyborach powszechnych w RP. Była ona stosowana w wyborach do parlamentu Europejskiego w 2014 r. oraz z wyborach do Sejmu w 2011 r. (vide informacja PKW k. 32 – 33 akt, wydruk ze strony <http://pkw.gov.pl>).

Notoryjny jest fakt dużej, bo stanowiącej 17,85 % ogółu oddanych głosów liczby głosów nieważnych. Niestety brak danych co do przyczyn nieważności głosów. Teza, że główną przyczyną nieważności był stawienie znaku X przy nazwiskach znajdujących się na więcej niż jednej liście kandydatów, nie jest potwierdzona. Ani protokoły obwodowych komisji wyborczych, ani zestawienia Wojewódzkiej Komisji Wyborczej nie zawierają danych co do przyczyn nieważności głosów. Analizując jednak dane z poprzednich lat można przypuszczać, że znaczną część głosów nieważnych zawierały tzw. karty puste. (vide diagram k. 15 – głosów pustych ponad 71%), podobnie jak to miało miejsce w wyborach w 2010 r. Świadomość społeczna kompetencji sejmiku wojewódzkiego oraz znajomość kandydatów na radnych tego organu jest zdecydowanie niższa niż w odniesieniu do rady gminy, czy nawet rady powiatu. W takiej sytuacji wyborcy mogą po prostu nie chcieć oddać głosu w wyborach do sejmiku wojewódzkiego i dają temu wyraz wrzucając kartę bez zakreślenia jakiegokolwiek nazwiska.

Nie można także podzielić stanowiska wnioskodawcy, że zbroszurowana forma karty do głosowania mogła dawać znaczące preferencje komitetowi wyborczemu, którego lista została zamieszczona na pierwszej karcie. Wyborca otrzymując trwale zszytą broszurę dostawał do ręki „jedną rzecz”, coś co jest podobne do innych dokumentów, z których w życiu publicznym korzysta – np. formularze urzędowe, druki, zeznawania podatkowe itd. Nawyk kartkowania zbroszurowanego papieru nie może być obcy nawet wyborcy o niskich kompetencjach poznawczych. Takiego zachowania wymaga chociażby przecież przeglądanie folderów reklamowych dyskontów, czy czytanie niektórych gazet tabloidowych. Nie można wykluczyć, że nieświadomy swej decyzji wyborca postawił krzyżyk przy nazwisku „pierwszego z brzegu” kandydata. Temu jednak nie da się zapobiec, nawet w przypadku, gdy karta do głosowania będzie stanowiła jeden arkusz. Ustawodawca licząc się z możliwością preferowania listy kandydatów z nr 1. przewidział przedzielanie numerów list poszczególnym komitetom wyborczym w drodze losowania.

Sąd uznając kartę do głosowania w formie broszury formatu A4 miał na uwadze względy natury praktycznej. Nie można bowiem oczekiwać od PKW, aby w każdym wyborach ustalony wzór karty był jednym arkuszem. W sytuacji dużej ilości list wyborczych oraz dużej ilości kandydatów, karta do głosowania musiałaby stanowić ogromnych rozmiarów płachtę. Percepcja tekstu na takim formacie jest nie tylko nienaturalna i utrudniona, ale może w skrajnych sytuacjach udaremniać wymóg tajności głosowania. Tymczasem, jak już wskazywano format A4, jest formatem popularnym i przyjaznym tj. stwarzającym względnie łatwą możliwość zastosowania dostatecznie dużej czcionki i w konsekwencji ułatwiającym odczytanie tekstu.

Nie można także pominąć, że przyjęty format karty do głosowania był determinowany możliwością nałożenia plastikowych nakładek, umożliwiających głosowanie osobom niewidomym. Traktowanie zaś osób niepełnosprawnych jest oczywiście miarą państwa obywatelskiego. (vide wyjaśnienia PKW k. 32)

Nie podzielając zatem argumentacji wnioskodawcy co do naruszenia racji art. 40 § 3 kodeksu wyborczego przez zastosowanie karty do głosowania w formie broszury, są uznał, że nie doszło do naruszenia przepisów dotyczących głosowania.

Karta w formie broszury pozostawała w dalszym ciągu jedną kartą do głosowania w rozumieniu art. 40 §1 kodeksu wyborczego. Dlatego też nie doszło do naruszenia pozostałych przepisów wskazanych w proteście wnioskodawcy dotyczących wydania kart do głosowania, sporządzenia protokołów wyborczych, czy uznania głosów za nieważne.

Mając powyższe na uwadze na mocy art. 394 § 1 i §2 kodeksu wyborczego a.c. w zw. z art. 325 k.p.c. w zw. z art. 13 § 2 k.p.c. Sąd protest wyborczy oddalił.